

ПОДАЦИ О СРПСКИМ ШКОЛАМА ЗЕМУНСКОГ ПРОТОПОПИЈАТА У ШКОЛСКОЈ 1849/50. ГОДИНИ

О српско-православним школама у XVIII и XIX веку на подручју некадашње Аустро-Угарске нема баш много објављених, па, изгледа, ни очуваних података. А и што их има, мање потичу, чини се, од наших црквених, а знатно више од државних власти. Међутим, кад је реч о овим другима, онда ваља подсетити, с тим у вези, да је већина српских насеља на том подручју потпадала под коморску, а далеко мањи део под граничарску управу, па се и већина очуваних података односи на провинцијалне школе, док их је о граничарским училиштима неупоредиво мање. Што је све то тако има више разлога, али су два ипак најпресуднија. Прво, што државне власти, првенствено војне, нису увек дозвољавале нашим црквеним, а поготово локалним црквено-школским управама потпунији увид и надзор над училиштима која су, иначе, у највећем броју случајева оне саме и издржавале, тако да ове сваки пут нису биле ни у могућности да саставе одговарајуће извештаје за своје претпостављене, док су им граничарске команде, штавише, то и брањиле, резервишући то право искључиво за себе. Друго, што школски извештаји нижих војних органа, да поменемо само њих, по генералкомандским архивама обично нису ни очувани, сем донекле у Темишвару, док су они из бечког Ратног архива (Дворски ратни савет), познато је, својевремено по све неодговорно уништени, па је и тамо мало шта преостало.

А како су насеља земунског протопопијата у целини потпадала под Војну границу, то о њиховим школама скоро и да нема података и докумената, бар не до средине XIX века. Оно што их је и било, на пример, у карловачкој митрополијској архиви, то је свакако пропало у Дунаву још 1848/9. године, приликом њене привремене сеобе у Београд. Таквих докумената је вероватно било и у архиви земунског протопопијата,

али је она уништавана у два маха, 1914. и 1941. године, тако да иза свега тога није ништа ни преостало; са пароксијским архивама исти је случај, јер су оне још више паљене и уништаване, како од непријатеља, тако, на жалост, и од наших људи, што важи, уосталом, и за архиве управно-политичких општина. Штавише, крајем другог светског рата и нешто касније, уништене су и архиве IX сремске граничарске регименте, земунског Среског начелства и Сремске жупаније, услед чега су неповратно ишчезли не само граничарски списи, настали пре 1873. године, већ и сви други, настали између 1873. и 1944. године. Због тога је сада заиста тешко било шта проучавати и писати, а поготово историју ове или оне школе или пак насеља.

С обзиром на то, може се слободно рећи, добро нам је дошао сваки нови податак и сваки новопронађени акт о нашим школама из ранијих времена, што свакако важи и за извештај који се овде објављује као грађа. Тај извештај потиче од земунског проте Лазара Савића, који га је написао, нема сумње, по повратку са своје црквено-школске инспекције крајем школске 1849/50. године, објављене, по тадашњем обичају, за време годишњих школских испита. У ствари, тај акт је сачињен у Земуну 15. септембра 1850. године под насловом „Известије о састојанији народних училишт в протопрезвитерате земунском за лето 1850го“, и сад се налази у Архиву Српске академије наука и уметности у Сремским Карловцима, фонд Конзисторије, где је заведен под бр. 503/1850. Њиме су обухваћене све школе протопопијата које су тада постојале (по насељима), док се сам документ састоји из кратких забележака о свакој школи понаособ, које се иначе неизбежно понављају. Те забелешке су веома језгровите и у сваком погледу прегледне и јасне. Изузетак, донекле, чине једино забелешке о земун-

ским училиштима, јер прота није рекао које одељење, односно који разред којој школи припада. А тих школа је тада било три, од којих је једна била при цркви Св. Богородице, друга при цркви Св. Николе, обе у Доњој вароши, а трећа при цркви Св. Тројице у Горњој вароши. То ће сваки корисник грађе лако моћи да „дешифрује“ упоређивањем с другим подацима из тих година, како објављеним, тако и необјављеним, које ће евентуално још сам пронаћи. Али без обзира на те и друге недостатке, којих има¹, наш спис је утолико вреднији што садржи сасвим одређене, конкретне податке о броју ђака који су ову или ону школу похађали, а којих је укупно било 1.262,² затим о предметима који су се изучавали и предавали, иако у том погледу има и недоречености, онда о учитељима, учитељским квалификацијама, раду и платама, а унеколико и о катихетама, локалним (штаацијско-четним) школским надзорницима и школским зградама. Ти подаци су исписани, да тако кажемо, „архаичним стилем“, али се они овде дају у савременој транскрипцији, и то постојећим редоследом, који почиње Земуну а завршава се с Бегељом.

З Е М У Н

Разред је током школске године похађало 15 ђака који су учили писање, читање псалтира, српску граматiku, „нешто“ земљописа, катихизис и рачунање.³ Учитељ је Милош Лазаревић, родом из Срем. Карловаца, стар 49 година, ожењен и отац троје деце, два сина и једна кћер. Гимназијске и богословске науке је завршио у Срем. Карловцима, филозофију у Сегедину, а „правдесловија“ у Бечу. Од страних језика зна немачки и латински. Међутим, Лазаревић није показао знатнији успех у раду с децом, док се у црквеном певању слабо и трудио. Жестоке је нарави, а и цркву „лењо“ похађа, па с њим није задовољно ни грађанство ни свештенство. На име годишње плате прима 180 фор. сребра, 30 фор. „станарине“, 6 хв. огревног дрвета и 4 фор. сребра на име писарине из провентног фонда Земунског магистрата.⁴ Разредни вероучитељ је земунски прота Лазар Савић. Школска зграда (учионица?)⁵ је у добром стању.

Овај разред су у току школске године похађала 32 ђака који су учили писање, читање часослова и псалтира, српску граматiku, црквену историју, катихизис и „сва 4 рачуна из главе и напамет“.⁶ Учитељ је Димитрије Чобић, родом из Срем. Карлова-

ца, стар 41 годину, ожењен и отац једног детета. Гимназијске и богословске науке је завршио у Срем. Карловцима, а од страних језика зна немачки и латински. Своје ђаке је током оба полугодишта учио с похвалним успехом, док је у црквеном појању „прилежан“. Нарави је добре, а и цркву уредно похађа, па је грађанство и свештенство с њим задовољно. Има годишњу плату од 144 фор. у сребру, 30 фор. на име станарине, 6 хв. дрва и 4 фор. сребра на име писарине из провентног фонда Земунског магистрата. Вероучитељ је поп Лазар Андрејевић, који је читаво време катихизирао с похвалним успехом. Школска зграда (учионица?) је у добром стању.

Разред је током школске године похађало 30 ђака који су учили писање, читање часослова и псалтира, црквену историју, катихизис и „сва 4 вида рачуна из главе и на табли“.⁷ Учитељ је Петар Војкић, родом из Земуна, стар 50 година, ожењен и отац једног женског детета. Завршио је српске и немачке школе у Земуну те, сем српског, говори и немачки. Своје ђаке је оба полугодишта учио с добрим успехом, док је „впјенији веома трудољубив и вјезествен“.⁸ Нарави је добре а и цркву уредно похађа, па је с њим задовољно и грађанство и свештенство. Има годишњу плату од 144 фор. сребра, затим 30 фор. на име станарине, 6 хв. дрва и 4 фор. на име писарине из провентног фонда Земунског магистрата. Вероучитељ је поп Василије Суботић, парох горњо-земунски, који је похвално катихизирао све време. Међутим, школска зграда је у „худом“ стању.⁸

Овај разред је током године похађало 56 ђака који су учили срицање слова и читање буквара, делимично читање часослова, писање, верозаконске молитве или катихизис и „три вида рачуна“.⁹ Учитељ је Георгије Томић, родом из Јарка, стар 26 година. Ожењен је и има троје деце, двоје женских и једно мушко. Томић је завршио гимназијске и богословске науке у Срем. Карловцима те, сем српског, зна и немачки и латински језик. Своје ђаке је све време обучавао с добрим успехом, па се труди и у црквеном певању. Добре је нарави и у цркву „прилежно ходи“, па је грађанство и свештенство с њим задовољно. На име годишње плате прима 130 фор. у готову, бесплатан стан и 8 хв. дрва од грађанства. Томић је и катихета, „каториј младолетнују јуност началним законием молитвам обучајет“, с тим што је катихизирао оба полугодишта. Његова школа (учионица?) је у добром стању.

Разред учитеља Билића је током године похађао 41 ученик. Ти ђаци су учили срицање слова и читање буквара, делимично читање часослова, писање, верозаконске молитве или катихизис и „први вид рачуна“.¹⁰ Учитељ је Стефан Билић, рођен у Срем. Карловцима, стар 24 године, ожењен, без деце. Билић је завршио карловачку гимназију и богословију, па, сем српског, зна и немачки и латински језик. Своје ђаке је током оба полугодишта учио с добрим успехом, па се трудио и у црквеном певању. Нарави је добре и цркву уредно похађа, те су и грађани и свештеници с њим задовољни. На име годишње плате прима 120 фор. сребра, има бесплатан стан и прима 8 хв. дрва у природи од грађанства. Као вероучитељ, Билић је све време сам и катихизирао, учећи децу „основним верозаконским молитвама“. Школска зграда (учионица?) је у добром стању.

Разред учитеља Миловановића је током године похађало 58 ђака који су учили срицање слова, читање буквара, делимично читање часослова, писање, катихизис или верозаконске молитве и „први вид рачуна“.¹¹ Учитељ је Јован Миловановић, али у рангу учитељског помоћника. Рођен је у Новом Саду, стар 22 године и нежењен. Завршио је гимназијске науке у Новом Саду, прву годину филозофије у Сегедину и „друго лето“ богословије у Срем. Карловцима, док од страних језика зна немачки и латински. Децу је оба полугодишта учио с „прилежним“ успехом, па се труди да их учи и у црквеном певању. Нарави је добре, а цркву уредно похађа. На име годишње плате прима 120 фор. сребра, квартир у природи и 8 хв. дрва од „общества“. Сам учитељ је и катихизирао, учећи децу основним верозаконским молитвама“, што је све време чинио трудољубиво. Али његова школа је у „худом стању“.

Женско одељење или разред је током године похађало 36 девојчица које су училе читање буквара и часослова, а делимично и псалтира, затим писање, црквену историју, ручни рад, катихизис и све четири основне рачунске радње.¹² Учитељица је Јекатерина Катана, рођена у Земуну, стара 55 година, удата, има једног сина. Завршила је српске и немачке школе у Земуну, па је положила и учитељски испит. Од страних језика зна немачки. Своје ђаке је оба полугодишта учила с добрим успехом, како у ручном раду, тако и у свим осталим предметима. Нарави је добре, а и цркву уредно похађа“, али, не знам зашто, — додаје прота Савић, — грађанство и свештенство с њом ипак није задовољно“. Она на име годишње пла-

те прима 400 фор. у готову, а у природи бесплатан стан и 8 хв. дрва од „общества“. Катихета њеног одељења је прота Лазар Савић. Школско здање (учионица?) је у добром стању.

Б Е Ж А Н И Ј А

Школу је током године похађало 26 ђака, који су учили упознавање писмена, срицање слова, читање часослова, писање, катихизис и рачунање. Учитељ је Јован Захаријевић, родом из Осиека, стар 57 година, ожењен и отац једног детета. Школу је завршио у родном месту. Сем српског, зна и немачки језик, док је у црквеном читању и певању искусан. Захаријевић је своје ђаке оба полугодишта учио с добрим успехом. Добре је нарави и цркву „прилежно“ посећује, па је и село с њим задовољно. Има годишњу плату од 80 фор. у сребру, „кром всјаких депутатов“. Вероучитељ је поп Илија Петровић, који је „прилежно“ катихизирао цело време. Школски надзорник је поручник Петошевић. Школска зграда је „осредња“, али нужно захтева поправку.

С У Р Ч И Н

Наставу је током године похађао 51 ученик. Они су учили упознавање писмена и срицање, читање часослова и псалтира, писање и рачунање, а сем тога још и црквену историју и катихизис.¹³ Учитељ је Живојин Деопот, родом из Батајнице, стар 33 године, ожењен и отац једног детета. У Срем. Карловцима је завршио гимназијске науке и један разред богословије. Своје ђаке је оба полугодишта учио с похвалним успехом. Нарави је добре, а и цркву уредно похађа, па је село с њим задовољно. На име плате прима 80 фор. сребра и 6 хв. дрва годишње. Вероучитељ је јереј Георгије Месаровић, капелан, који је катихизирао с добрим успехом. Школски надзорник је капетан Давидовац. Школско здање је „средње“, али му је неопходна обнова.

Ј А К О В О

Школу су похађала 43 ђака који су током године учили упознавање писмена и срицање, читање буквара и псалтира, писање и „два прва вида“ рачунања, црквену историју и веронауку. Учитељ је Павел Михајловић, родом из Каменице, стар 27 година, ожењен. Гимназијске и богословске

науке завршио је у Срем. Карловцима. Михајловић је своје ђаке оба полугодишта учио с добрим успехом. Нарави је добре, а и цркву уредно похађа, па је село с њим задовољно. На име плате прима 64 фор. сребра и 4 хв. огревног дрвета годишње. Вероучитељ је поп Василије Васић, који је све време катихизирао добро и с „прилежним“ успехом. Школски надзорник је поручник Цветковић. Школска зграда је у добром стању.

БОЉЕВЦИ

Наставу је током године похађало 56 ђака, који су учили упознавање писмена и срицање слова, читање буквара, часослова и псалтира, писање и црквену историју, „прва два вида“ рачунања и катихизис. Привремени учитељ је Урош Јовановић, рођен у месту, стар 47 година, ожењен и отац троје деце. Јовановић је завршио само сеоску школу у Бољевцима, „впјенији прилично искусан, чужаго језика не знајет“. Ипак је он своје ђаке оба полугодишта учио с добрим успехом. Нарави је добре и цркву уредно похађа, па је и село с њим задовољно. На име годишње плате прима 72 фор. у готову (сребро) из црквене касе.¹⁴ Вероучитељ је поп Георгије Черногорац, који је све време уредно катихизирао. Школски надзорник је фервалтунгскапетан Теодор Јовановић. Школско здање је у добром стању.

ПРОГАР

Школу су током године похађала 34 ђака који су учили упознавање писмена и срицање слова, читање буквара и часослова, писање и хришћанску науку. Привремени учитељ је Јован Сводањац, рођен у месту, стар 60 година, ожењен. Сводањац је као учитељ самоук, али је оба полугодишта децу учио с „осредњим“ успехом. Нарави је добре, а цркву уредно похађа, па је и село с њим задовољно. На име годишње плате прима 40 фор. сребра из црквене благајне, „кроче всјакаго депутата“. Катихета је јереј Стојан Кунџ, администратор сеоске парохије, који је читаво време катихизирао „небрижљиво“. Школски надзорник је поручник Теодор Јовановић. Школско здање је „весма худо“.

КУПИНОВО

Училиште је током године похађало 46 ђака који су учили упознавање писмена, срицање слова и читање буквара, читање

часослова и псалтира, писање, хришћанску науку и рачунање. Учитељ је Стефан Миланковић, родом из места, стар 24 године и ожењен. Гимназијске и богословске науке је завршио у Срем. Карловцима. „Впјенији и чтенији искусан, латински и немечки глагољајет“. Оба полугодишта је своје ђаке учио с похвалним успехом. Нарави је добре, а и цркву уредно похађа, па је и село с њим задовољно. На име годишње плате прима 200 фор. у готову и 6 хв. дрва у натури. Вероучитељ је поп Дионисије Радовановић, који је све време катихизирао с похвалним успехом. Школски надзорник је поручник Теодор Јовановић. Школска зграда је у „весма худом“ стању.

АШАЊА

Наставу је током школске године похађало 27 ђака, који су учили упознавање писмена, срицање слова и читање буквара, читање часослова и псалтира, писање, црквену историју, катихизис и две основне рачунске радње. Учитељ је Стефан Себишановић, родом из Осијека, стар 29 година, ожењен и отац једног детета. Завршио је осјечку гимназију и карловачку богословију. Од страних језика зна немачки и латински, па је искусан и у црквеном певању и читању. Своје ђаке је читаво време учио с добрим успехом. Добре је нарави, а и цркву редовно похађа, па је село с њим задовољно. На име годишње плате прима 100 фор. у готову и 800 ока пшенице, 1 свињче и 6 хв. дрва у натури. Вероучитељ је Марко Маринковић, капелан, који је оба полугодишта катихизирао „прилежно“. Школски надзорник је поручник Теодор Јовановић. Школска зграда је у „весма“ добром стању.

ОБРЕЖ

Школу је током године похађало 25 ђака који су учили упознавање писмена и срицање слова, читање буквара и писање, црквену историју и две основне рачунске радње. Учитељ је Максим Поповић, родом из Платичева, стар 62 године; ожењен је и има два сина. „Училсја в нормалних народних училишт“, али је оба полугодишта предавао с добрим успехом. Нарави је добре, па је село с њим задовољно. Има годишњу плату од 160 фор. у готову и 100 ока жита и 6 хв. дрва у натури. Вероучитељ је јереј Теодор Михајловић, администратор паро-

хије, али он у току године веронауку уопште није предавао. Школски надзорник је поручник Теодор Јовановић. Школска зграда је у добром стању.

ВИТОЈЕВЦИ

Наставу је похађало 28 ђака који су током године учили упознавање писмена, срицање слова и читање буквара, катихизис, а „изузетно и бројање“. Учитељ је Теодор Јовановић, родом из Нерадина, стар 46 година, удов. Завршио је сомборску педагогију и, сем српског, зна и немачки језик. Оба полугодишта је децу учио с добрим успехом. Нарави је „жестоке“, „в пјенији и чтенији искусен, церков прилежно посещает“. На име годишње плате прима 100 фор. у готову, те 600 ока пшенице, 1 двогодишње крме и 6 хв. дрва у натури. Вероучитељ је јереј Љубомир Танурџић, администратор парохије, који је све време катихизирао с похвалним успехом. Школски надзорник је поручник Василије Стојановић. Школска зграда је у „худом“ стању.

О Г А Р

Училиште су током године похађала 32 ђака који су учили упознавање писмена, срицање слова, читање часослова, писање, црквену историју, катихизис и три основне рачунске радње. Учитељ је Илија Малешевић, родом из Новог Сада, стар 22 године. Завршио је филозофију у Сегедину и Кечкмету, те један разред богословије, па је верзиран и у црквеном читању и певању. Од страних језика зна немачки, мађарски и латински. Оба полугодишта је децу учио с добрим успехом. Нарави је добре, па су с њим задовољни и сељаци и парох. На име годишње плате прима 120 фор. у готову и 750 ока жита, 2 једногодишња свињчета и 6 хв. дрва у натури. Вероучитељ је поп Петар Мишчевић, који је све време катихизирао с добрим успехом. Школски надзорник је натпоручник Ковачевић. Школска зграда је у добром стању.

ТОВАРНИК

Школу су похађала 22 ђака који су током године учили упознавање писмена, срицање слова и читање буквара, историју,¹⁵ хришћанску науку и „први вид“ рачунице. Учитељ је Петар Арсенијевић, родом из Срем. Карловаца, стар 41 годину, ожењен

и отац троје деце. У Срем. Карловцима је завршио гимназију и богословију, те добро зна црквено читање и појање. Од страних језика зна немачки и латински. Своје ђаке је оба полугодишта учио с добрим успехом. Нарави је добре, а и цркву „прилежно“ посећује, па је село с њим задовољно. На име годишње плате прима 115 фор. а. вр.¹⁶ у готову, а у натури, опет, 300 ока жита и 200 ока кукуруза. Вероучитељ је јереј Крста Јелисић, администратор парохије, који је оба полугодишта катихизирао с добрим успехом. Школски надзорник је поручник Вечеринац. Школска зграда је у „худом“ стању.

КАРЛОВЧИЋ

Наставу је током године похађало 15 ђака који су учили упознавање писмена, срицање слова и читање буквара, часослова и псалтира, затим писање, историју, катихизис и четири основне рачунске радње. Учитељ је Василије Каврајић, стар 24 године, родом из Срем. Карловаца, где је завршио и гимназијске и богословске науке. Од страних језика зна немачки и латински, а добро познаје и црквено певање и читање. Каврајић је својим ђацима оба полугодишта предавао са успехом. Нарави је добре, а и цркву је уредно похађао, па је село с њим задовољно. Има плату од 135 фор. а. вр. у готову, те 600 ока жита, 2 крмета и 6 хв. дрва у натури. Вероучитељ је поп Јован Суботић, који је оба полугодишта катихизирао с добрим успехом. Школски надзорник је поручник Теодор Јовановић. Школска зграда је у „худом“ стању.

ПЕТРОВЧИЋ

Училиште су током године похађала 24 ђака који су у I полугодишту учили упознавање писмена, а у II срицање из буквара. Учитељ је Георгије Адамовић, родом из Буковца, стар 57 година, ожењен и отац двоје деце. Адамовић је завршио богословске науке у Срем. Карловцима, па делимиче говори и немачки. Своје ђаке је оба полугодишта учио с добрим успехом. Нарави је добре, а и цркву уредно похађа, па је село с њим задовољно. На име годишње плате прима 100 фор. а. вр. у готову, те 300 ока жита, 1 крме и 6 хв. дрва. Вероучитељ је јереј Милутин Петровић, администратор парохије, који је оба полугодишта

катихизирао уредно. Школски надзорник је поручник Теодор Јовановић. „Зданије училишно је совјем разрушено, дјети же в приватном дому обучајутсја“.

БЕЧМЕН

Школу су похађала 23 ђака који су у току године учили „срицање буквара“, историју и катихизис. Учитель је Димитрије Радосављевић, родом из Кленка, стар 46 година, ожењен и отац једног детета. Радосављевић је српске школе завршио у Каменици, а немачке у Срем. Митровици. Своје ђаке је оба полугодишта учио с добрим успехом. Нарави је добре, а цркву уредно похађа, па је село с њим задовољно. Плата му износи 150 фор. а. вр. у готову и 6 хв. дрва годишње у натури. Вероучитељ је јереј Софроније Божић, администратор парохије, који је све време катихизирао с успехом. Школски надзорник је поручник Михајло Цветковић. Школско здање је „осредње“.

ДОБАНОВЦИ

Наставу је током године похађало 25 ђака који су учили упознавање писмена, срицање и читање буквара, читање часослова и псалтира, катихизис и четири основне рачунске радње. Учитель је Никола Ковачевић, родом из Војке, који је ожењен. Он је завршио гимназију и богословију у Срем. Карловцима. Црквено певање и читање зна добро, а исто тако и немачки и латински језик. Ковачевић је оба полугодишта своје ђаке учио с добрим успехом. Нарави је добре, а и цркву уредно похађа, па је село с њим задовољно. На име годишње плате прима 150 фор. а. вр. у готову и 400 ока жита, 400 ока кукуруза, 1 свињче и 6 хв. дрва у натури. Вероучитељ је Михајло Змејановић, капелан, који је катихизирао „осредње“. Школски надзорник је поручник Антоније Зебић. Школска зграда је у добром стању.

УГРИНОВЦИ

Училиште су током године похађала 63 ђака који су учили упознавање писмена, срицање и читање буквара и катихизис. Учитель је Јован Роговић, родом из Михаљеваца, стар 26 година. Он је у Срем. Карловцима завршио гимназију и богословију,

па је вешт и у црквеном читању и појању. Роговић је своје ђаке оба полугодишта учио с „осредњим“ успехом. Нарави је добре, а и цркву „прилежно“ похађа, па је село с њим задовољно. На име годишње плате прима 150 фор. а. вр. у готову, и 300 ока жита, 300 ока кукуруза, 1 двогодишње крме и 6 хв. дрва у натури. Вероучитељ је поп Герсрије Јовановић, који је све време катихизирао с добрим успехом. Школски надзорник је поручник Мејановић. Школска зграда је у добром стању.

КРЊЕШЕВЦИ

Училиште је похађало 28 ђака који су током године учили само упознавање писмена, срицање слова и катихизис. Учитель је Георгије Марковић, родом из Војке, стар 50 година, ожењен, и отац једног детета. Марковић је завршио 2 разреда гимназије у Срем. Карловцима, али је у црквеном певању и читању искусан. Своје ђаке је у току године учио „осредње“. Нарави је добре и цркву уредно похађа, али село с њим ипак није задовољно. На име годишње плате прима 110 фор. а. вр. у готову и 900 ока жита, 1 свињче и 6 хв. дрва у натури. Вероучитељ је поп Александар Радосављевић, који је оба полугодишта катихизирао „прилежно“. Школски надзорник је поручник Мејановић. Школска зграда је у „средњем“ стању.

ШИМАНОВЦИ

Школу је у току године похађало 38 ђака који су учили упознавање писмена, срицање слова и писање, читање буквара и часослова, катихизис, историју и рачуницу. Учитель је Павел Љубинковић, рођен у селу, стар 24 године. Он је гимназију и богословију завршио у Срем. Карловцима, па, сем српског, зна и немачки и латински језик. Љубинковић је оба полугодишта своје ђаке учио с добрим успехом. Нарави је добре, а и цркву уредно похађа, па је село с њим задовољно. На име годишње плате добија 190 фор. а. вр. у готову, као и 300 ока жита, 1 свињче и 6 хв. дрва у натури. Вероучитељ је поп Василије Пауновић, који је све време катихизирао с успехом. Школски надзорник је поручник Мејановић. Школска зграда је у добром стању.

Д Е Ч

Наставу су похађала 42 ђака који су у току године учили упознавање писмена, срицање и читање буквара, читање часослова и писање, историју и катихизис, те четири основне рачунске радње. Учитељ је Никола Максимовић, родом из места, стар 29 година и ожењен. Завршио је гимназијске и богословске науке у Срем. Карловцима, па је вешт и у црквеном појању и читању. Оба полугодишта је своје ђаке учио с „превасходним“ успехом. Нарави је добре, а и цркву уредно похађа, па је село с њим задовољно. Његова годишња плата износи 135 фор. а. вр. у готову и 600 ока жита, 1 свињче и 6 хв. дрва у натури. Вероучитељ је поп Павел Ракић, који је оба полугодишта катихизирао с „превасходним“ успехом. Школски надзорник је поручник Мејановић. Школска зграда је нова.

М И Х А Љ Е В Ц И

Наставу су током године похађала 44 ђака који су учили упознавање писмена, затим срицање и читање из буквара и часослова, писање, историју, катихизис и „два вида“ основног рачунања. Учитељ је Димитрије Стефановић, родом из Сремских Карловаца, стар 25 година. Он је у родном месту завршио гимназијске и богословске науке, па добро зна црквено читање и певање. Своје ђаке је оба полугодишта учио с добрим успехом. Нарави је добре, а и цркву уредно похађа, па је село с њим задовољно. Има годишњу плату од 100 фор. а. вр. у готову и 400 ока жита, 400 ока кукуруза, 1 двогодишње свињче и 6 хв. дрва у натури. Вероучитељ је поп Авакум Стојановић, који је све време катихизирао добро и с „прилежним“ успехом. Школски надзорник је поручник Мејановић. Школска зграда је у добром стању.

П Е Ћ И Н Ц И

Училиште је током године похађало 36 ђака који су учили упознавање писмена, срицање, читање буквара, хришћанску науку и рачунање. Учитељ је Давид Јевремовић, јерођакон, родом из Каменице, стар 28 година. Јевремовић је изучио гимназијске и богословске науке у Срем. Карловцима, те добро зна црквено читање и певање. Оба полугодишта је своје ђаке учио с добрим успехом. Нарави је добре, а и цркву уредно похађа, па је село с њим задовољно. На име годишње плате прима 120 фор. а. вр.

у готову и 400 ока жита, 400 ока кукуруза и 6 хв. дрва у натури. Веронауку је све време с успехом предавао поп Радомир Пајковић. Школски надзорник је поручник Васић. Школска зграда је у добром стању.

Н И К И Н Ц И

Школу је похађало 56 ђака који су током године учили упознавање писмена, срицање и читање буквара, писање, читање часослова, историју, катихизис и од рачунице три основне рачунске радње. Учитељ је Георгије Месаревић, родом из места, стар 28 година, који је у Срем. Карловцима завршио гимназијске и богословске науке, па добро зна и црквено читање и певање. Оба полугодишта је своје ђаке учио с добрим успехом. Нарави је добре, а и цркву редовно похађа, па је село с њим задовољно. Има годишњу плату од 120 фор. у готову и 300 ока жита, 300 ока кукуруза, 1 двогодишње свињче и 6 хв. дрва у депутату. Вероучитељ је поп Петар Јегеровић, који је читаво време катихизирао с добрим успехом. Школски надзорник је поручник Васић. Школско здање је у добром стању.

В О Ј К А

Овде број ђака није назначен, али је речено да су током године учили упознавање писмена, срицање и читање буквара, те читање часослова и псалтира, онда писање, историју и катихизис, а из рачунања три основне рачунске радње. Учитељ је Павел Кнежевић, родом из Срем. Карловаца, стар 28 година. Он је завршио гимназијске и богословске науке у родном месту, па добро зна и црквено читање и певање. Оба полугодишта је своје ђаке учио с добрим успехом. Нарави је добре, а и цркву редовно посећује, па је село с њим задовољно. На име годишње плате добија 140 фор. а. вр. у готову и 500 ока пшенице, 300 ока кукуруза, 1 двогодишње свињче и 6 хв. дрва у натури. Вероучитељ је поп Стефан Марковић, који је преко целе године катихизирао с „похвалношћу“. Школски надзорник је поручник Радивојевић. Школска зграда је у „средњем“ стању.

Б А Т А Ј Н И Ц А

Наставу су током године похађала 64 ђака који су учили упознавање писмена, срицање и читање буквара, онда часослов, псалтир, историју, катихизис и све четири

основне рачунске радње. Учитељ је Павел Нешковић, родом из Голубинаца, стар 44 године, ожењен. Завршио је сомборску пре-парандију, а од страних језика зна немачки. Оба полугодишта је своје ђаке учио с похвалним успехом. Нарави је добре, а и цркву „прилежно“ похађа, па је село с њим задовољно. На име годишње плате прима 250 фор. а. вр. у готову, „кроме свјех депутатов“, те 6 хв. дрва. Вероучитељ је јереј Арон Ђукић, парохијски администратор, који је све време катихизирао с добрим успехом. Школски надзорник је поручник Арон Ивановић. Школска зграда је у добром стању.

СТАРИ БАНОВЦИ

Училиште је у току године похађало 55 ђака који су учили молитве, буквар, часлов, црквену историју и катихизис. Учитељ је Стефан Шевић, родом из Срем. Карловаца, стар 28 година и ожењен. Шевић је у Срем. Карловцима завршио гимназију и богословију, а од страних језика зна немачки и латински. Оба полугодишта је своје ђаке учио с добрим успехом. Нарави је добре, а и цркву уредно похађа, па је село с

њим задовољно. На име годишње плате прима 120 фор. у готову (сребра) из општинске касе.¹⁷ Вероучитељ је поп Георгије Георгијевић, који је све време катихизирао одлично. Школски надзорник је поручник Миличевић. Школска зграда је „средњег“ стања.

Б Е Л Е Г И Ш

Школу је током године похађало 35 ђака који су учили молитве, катихизис, историју, буквар, часлов и све четири основне рачунске радње. Учитељ је Светозар Тарбук, рођен у месту, стар 25 година, ожењен, без деце. У Срем. Карловцима је завршио гимназијске и богословске науке, те од страних језика зна немачки и латински. Тарбук је оба полугодишта с добрим успехом учио своје ђаке не само школским предметима, већ и црквеном певању. Нарави је добре, а и цркву уредно похађа, па је село с њим задовољно. На име годишње плате прима 60 фор. у готову из општинске касе. Вероучитељ је поп Марко Јанковић, који је све време катихизирао с добрим успехом. Школски надзорник је поручник Миличевић. Школска зграда је у „худом“ стању.

НАПОМЕНЕ

¹ Мисли се, пре свега, на предмете и радње које су се очигледно училе, али које у извештају ипак нису увек поменуте, што првенствено важи за писање, и не само за њега.

² То по аутору Савићу, који је такав збир посебно означио.

³ Према још необјављеном извештају за школску 1850/51. годину, Лазаревић је био учитељ II разреда школе при храму Светобогородичиног рождества, па не може бити никакве сумње да је то II разред исте школе у школској 1849/50. години.

⁴ Из извештаја се у случају Земуна не види тачно шта је и колико плаћао Магистрат, а шта, опет, православне црквене општине, односно Српски школски фонд који је у месту постојао.

⁵ Иако се овде помињу зграде, ипак није сасвим јасно да ли је прота мислио на њих или пак на саме учионице, због чега се ове друге и помињу (у заградама).

⁶ Ово је други разред школе при цркви Св. Николе, чији је учитељ био Д. Чобић, који је то био, поуздано знамо, и следеће школске 1850/51. године.

⁷ То је II разред школе при храму Св. Тројице, што сведочи и чињеница да је његов катихета био горњоварошки свештеник В. Суботић.

⁸ Ради се о старој школској згради, које одавно више нема, док је нова зграда, она која и сад постоји, подигнута 1872. године.

⁹ То је I разред школе при цркви Светобогородичиног рођења, чији је учитељ био Г. Томић, што доказује и већ помињани извештај из 1850/51, тачније из 1852. године.

¹⁰ Судаћи по датом редоследу, а и иначе, то је I разред школе при храму Св. Николе.

¹¹ То је I разред школе при цркви Св. Тројице.

¹² С обзиром на број ђака и на предмете који су се предавали и изучавали, нема сумње

да се овде ради о одељењу с једном учионицом и једном учитељицом, али и с два разреда. Међутим, из извештаја се не види при којој је школи било ово училиште, али се може претпоставити да је било при школи, или бар при цркви Св. Николе, где се налазило, поуздано знамо, и касније.

¹³ Судећи по броју ученика и предметима који су се учили, и овде је другде је било више разреда, који, како видимо, уопште нису назначени.

¹⁴ Овде и још понегде је речено ко плаћа учитеље, а другде не, па се с тим у вези при-

међује да су све ове, граничарске учитеље, сем земунских, плаћале српске православне црквене општине, које су издржавале и саме школе, док су дечји родитељи и грађани обично придодавали понешто у натури.

¹⁵ Свакако црквену историју, што, ето, није увек напоменуто.

¹⁶ То јест аустријске, односно бечке вредности.

¹⁷ То јест из касе српске православне црквене општине, јер управно-политичке општине тада а ни иначе нису бринуле о школама, нити су то пак могле, с обзиром на то да је готово сва власт била у рукама четних официра.

DOCUMENTATION SUR LES ÉCOLES SERBES DU DIOCÈSE ORTHODOXE DE ZEMUN POUR L'ANNÉE SCOLAIRE DE 1849/50

Sreta Pecinjački

Le document dont il est question est le rapport de l'archiprêtre de Zemun, Lazar Savić, écrit sans aucun doute au retour du voyage d'inspection à la fin de l'année scolaire de 1849/50, c'est-à-dire en été 1850 au temps des examens de fin d'année scolaire. Ce rapport porte la date du 15 septembre 1850 à Zemun et était adressé au consistoire de l'archidiocèse de Karlovci où nous l'avons trouvé dans les archives du patriarcat. Ce rapport embrasse toutes les écoles du diocèse de Zemun existant à cette époque dans toutes les agglomérations habitées par les Serbes. Dans le rapport se trouvent des notes concises sur chaque école qui sont d'un grand intérêt pour l'histoire de ces contrées. Le rapport de l'archiprêtre Savić est un très précieux document non seulement parce que de pareils documents sont arrivés jusqu'à nos jours en fort petit nombre, mais aussi parce qu'il contient une foule d'informations très intéressantes.

Tout d'abord il nous fait voir que chaque agglomération du diocèse avait son établissement confessionnel serbe, c'est-à-dire orthodoxe, entretenu par la communauté orthodoxe ou la paroisse sauf l'école à Zemun même dont l'entretien en partie revenait à la Commune de la ville. On peut voir aussi que chaque école avait son maître d'école, son aumonier et son inspecteur, tous régulièrement rétribués. Ce rapport nous informe aussi sur ce qu'on enseignait, quelles étaient les qualifications exigées pour devenir maître d'école, quels étaient les émoluments du corps enseignant et même quelquefois sur l'état du bâtiment de l'école. Il est vrai que Savić avait noté tout cela sans ordre et d'une manière lapidaire mais quand même très lisible et sûrement digne de foi vu que l'archiprêtre était objectif et très bien informé ce qui donne encore plus du poids à son rapport.

